

Теоретико-практичний курс японської мови. Підручник для вжитку на курсах східних мов ВУНАС», який було видано у 1926 р. Хоча за такий короткий час і була закладена ґрунтовна база для розвитку японознавства, так не сталося через масові репресії. Вони не тільки призвели до фізичного винищення найбільш активної та інтелектуальної частини української нації, а практично знищили японознавство в Україні. Згідно особової справи Ф. Пуценка він був розстріляний. Проти нього була сфабрикована справа у приналежності до трюцькістської контрреволюційної організації.

Література:

1. Ковалівський А. Вивчення Сходу в Харківському університеті та Харкові у XVIII – XX віках. Харків, 1961. 452 с.
2. Пуценко Ф. Д. Японська мова: Теоретично-практичний курс : Підручник для вжитку на курсах східних мов ВУНАС. Харків, 1926. 22 с.
3. Малахова Ю.В. Перший підручник з японської мови виданий в Україні Ф. Пуценко у 1926 році. Матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми японознавства в Україні». Харків: ХНПУ, 2012. С. 42–45.
4. Малахова Ю.В. Особливості розвитку японознавства в Україні до 1991 року. Збірник наукових праць. ПВНЗ «Інститут сходознавства і міжнародних відносин «Харківський колегіум». Частина 1. Харків, 2011. С. 112–116.
5. Малахова Ю.В. Маловідомі сторінки життя Федора Пуценка. Східний світ. 2011. Вип. 3. С. 27–32.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-464-4-20>

Метелев І. Т.

*асистент кафедри міжнародного регіоназнавства
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

КРАЇНА ЗОЛОТИХ ПАГОД: ЗАХИСТ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ М'ЯНМИ В XXI СТ.

Внутрішньополітична нестабільність для Республіки Союзу М'янми є характерною від самого початку здобуття її незалежності від Сполученого Королівства у 1948 р.: неперервна громадянська війна у

різних формах тривала аж до 2012 р. і врешті змінилась нестійким перехідним етапом уряду державної радниці Аун Сан Су Чжі, що в 2021 р. була усунута з посади в результаті військового перевороту. Наразі фактичним лідером та в.о. президента є головнокомандувач Збройних сил М'янми Мін Аун Хлайн [4].

В поточних умовах військової диктатури актуальним постає питання можливості економічного зростання та соціально-політичного розвитку держави, оскільки демократичні реформи, що почали проводитись з 2011 р., наразі до певної міри призупинені, а новий уряд військових має проблеми з визнанням на міжнародному рівні, на нього також були накладені відповідні санкції. Окремою проблемою наразі є і збереження об'єктів культурної спадщини, а ефективне управління ними могли б стати корисним ресурсом для досягнення цілей розвитку країни в аспектах наповнення державного бюджету, соціальної та політичної єдності, а також збереження навколишнього середовища [1, с. 1].

Еволюція захисту культурної спадщини (бірм. *amwe ahnit*) М'янми охоплює наступні 4 етапи:

- період громадянської війни до 1996 р.;
- період початку інституціоналізації 1996-2011 рр.;
- період реформ Національної ліги за демократію 2011-2021 рр.;
- сучасний період стагнації після приходу до влади військової диктатури у 2021 р.

М'янма ратифікувала Конвенцію про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини у 1996 р., і тоді ж тогочасне керівництво країни зареєструвало ряд об'єктів, що були запропоновані як кандидати на занесення до Попереднього списку всесвітньої спадщини. Однак, незважаючи на очевидну історико-культурну цінність окремих пам'яток, неспроможність М'янми відповідати світовим стандартам захисту культурної спадщини стала причиною відмови з боку ЮНЕСКО навіть щодо внесення стародавнього міста Паган до Списку всесвітньої спадщини через погано визначені археологічні межі зазначеної території, неякісні матеріали та методи, використані під час реставрації, а також через загальну відсутність законодавчих або управлінських проєктів з даного питання [3].

Новий етап розпочався вже у ХХІ ст., коли в липні 2011 р. Аун Сан Су Чжі після відвідування низки храмів публічно розкритикувала ставлення попереднього уряду М'янми до історичних об'єктів, та негативно охарактеризувала якість проєктів збереження та реставрації у своїй країні, ініціювавши візію щодо належного відновлення принаймні головних археологічних пам'яток у співпраці з міжнародними організаціями. Наслідком цих реформ стало успішне включення за каденції державної радниці до списку ЮНЕСКО 2

об'єктів культури: трьох давніх міст цивілізації П'ю (200-900 рр. н.е.) – Ханліну, Бейктано та Шрикшетри в 2014 р., а також вищезгадану колишню столицю однойменного царства Паган (XI-XIII) у 2019 р. Крім цього, вперше з 1996 р. М'янма спромоглась додати до уже внесених пам'яток Попереднього списку всесвітньої спадщини ще 7 нових об'єктів в тому ж 2014 р., а саме: Долину ріки Іраваді, одну з найвищих вершин Гімалаїв – Какабо Разі, Заповідник озера Андакрі, Національний парк Натма Таун, архіпелаг М'ей (Мергуї), заповідник дикої природи Долина Хукаун та ліси області Танінтаї. Ще 2 об'єкти було додано до попереднього списку у 2018 р.: місця палеонтологічних знахідок людиноподібних приматів формації Пондаунг та Пагоду Шведагон на пагорбі Сінгуттара в м. Янгон [5].

Іншим проблемним аспектом збереження пам'яток у XXI ст. залишається сфера законодавства. Незважаючи на те, що реформи 2010-х рр. у М'янмі щодо культурної спадщини покращили національні рамки для збереження історичних місць та об'єктів, чинні закони та нормативні акти не забезпечують належного захисту спадщини країни. Так, лише обмежена кількість пам'яток і предметів старовини отримує охоронний статус згідно з чинною системою; і навіть ті артефакти, визначені як такі, що представляють особливий археологічний інтерес або потребують специфічних заходів збереження, захищаються тільки на найбільш базовому рівні [2, с. 29].

Варто відзначити й посилення ролі громадськості у даному питанні, активісти з 2010-х рр. намагалися зосереджуватись на локальних рішеннях загальнонаціональної проблеми, зокрема у зв'язку зі швидким розвитком у таких містах, як Янгон і Мандалай. Жителі усвідомлюють, що їхні міста зазнають змін із безпрецедентною швидкістю та прагнуть запобігти знищенню цілих смуг історичних будівель, які через свій вік чи призначення виходять за межі вузьких юридичних параметрів, які визначають пам'ятки спадщини, що підлягають охороні [2, с. 30].

Таким чином, фіксуються серйозні недоліки в поточному стані збереження культурної спадщини М'янми: 1) захист пам'яток все ще не охоплює наявність різноманітних етнічних груп та їхні відповідні культурні особливості в межах країни; 2) запровадження механізмів в кращому випадку нерівномірне, негнучке та переважно зосереджене на вже зафіксованих ЮНЕСКО локаціях – хоча ця держава має унікальну кількатисячолітню історію та чималу кількість різноманітних об'єктів культури. Зокрема, одних тільки золотих пагод тут нараховується близько 2.5 тис., і це є популярною туристичною дестинацією. Втім, тут закономірними є побоювання деяких дослідників щодо певної міри утилітарного підходу, за яким культурна спадщина розглядається

владою у першу чергу як інструмент наповнення державного бюджету завдяки залученню відвідувачів з інших країн. При цьому за нової військової диктатури рівень залучення громадськості та експертів з інших країн відчутно знижується. Проросійський уряд Мін Аун Хлайна досі переважно зосереджений на вирішенні більш нагальних питань політичної турбулентності та міжнародної підтримки, хоча нова стратегія у культурній сфері та збільшення фінансування могли б мати позитивний ефект у довгостроковій перспективі не лише на національному, а й на регіональному та глобальному рівнях. При цьому важливим було б залучення саме профільних місцевих фахівців з даного питання, що також є проблемою – зокрема, один з попередніх міністрів культури М'янми був колишнім військовим та не мав відповідної освіти. Також нагальним для подальшого вивчення залишається питання сек'юритизації культурної спадщини, позаяк переважну частину існування колишньої Бірми на її території тривала громадянська війна, і ця нестабільність знову стала актуальною в останні роки.

Література:

1. Facchinetti S. Cultural Heritage Management in Myanmar: A Gateway to Sustainable Development. EIAS Briefing Paper, No.6. *European Institute for Asian Studies*, 2014, 27 p.
2. Morris J.A. Rebuilding a troubled nation, one brick at a time: Cultural heritage and the law in Myanmar. Marshall-Wythe School of Law College of William & Mary, 2015, 31 p.
3. Roberts, J.L., Girke, F. Heritage as boundary object: the troubling potential of the Secretariat in Yangon, Myanmar. *International Journal of Heritage Studies*, 30(3), 2024, p. 365–381.
4. The World Factbook. Burma. URL: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/burma/> (дата звернення: 11.12.2024).
5. UNESCO World Heritage Convention. Myanmar. URL: <https://whc.unesco.org/en/statesparties/mm/> (дата звернення: 18.12.2024).